

ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN KENDİNİ SABOTAJ EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ

Hilal BÜYÜKGÖZE*
Feyza GÜN**

Atıf/©: Büyükgöze, Hilal; Gün, Feyza, (2015). "Araştırma Görevlilerinin Kendini Sabotaj Eğilimlerinin İncelenmesi", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 8, Sayı 2, Aralık 2015, ss. 689-704

Özet: Bu çalışmanın öncelikli amacı, araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışma kapsamında, katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, kıdem ve kadro durumu gibi kategorik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi de amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Ankara'da devlet üniversitelerinde istihdam edilen araştırma görevlileri (N=408) oluşturmaktadır. Veriler, Jones ve Rhodewalt (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe adaptasyon çalışması Akın (2012) tarafından gerçekleştirilen 6lı Likert tipi 25 maddeden oluşan "Kendini Sabotaj Ölçeği-KSÖ" ile toplanmıştır. Veriler, 2014-2015 akademik yılının bahar döneminde online olarak toplanmıştır. Çalışma kapsamında toplanan verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve ANOVA'dan yararlanılmıştır. Kullanılan ölçeğin yapı geçerliği AMOS'ta yürütülen doğrulayıcı faktör analizi ile güvenilirliği ise Cronbach alfa değeri ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda, araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin görece düşük olduğu ve çalışma kapsamında incelenen demografik değişkenlere göre ise eğilimlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kendini Sabotaj; Araştırma Görevlisi; Devlet Üniversitesi; Sabotaj Stratejileri; DFA.

Makale Geliş Tarihi: 10.09.2015/ Makale Kabul Tarihi: 27.11.2015

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: buyukgoze@hacettepe.edu.tr

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, e-posta: feyzagun@hacettepe.edu.tr

An Investigation of Research Assistants' Self-Handicapping Tendencies

Citation/©: Büyükgöze, Hilal; Gün, Feyza, (2015). "An Investigation of Research Assistants' Self-Handicapping Tendencies", Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 8, Issue 2, December 2015, pp. 689-704

Abstract: The primary aim of the present study is to determine the self-handicapping levels of research assistants. Within the study, it has also aimed to investigate whether the self-handicapping levels of participants differ in relation to gender, marital status, tenure, and cadre status. Having adopted quantitative research approach, the current study's participants were research assistants (N=408) working in state universities located in İstanbul and Ankara. The data was collected by "Self-Handicapping Scale (SHS)", consisting of Likert type 6-point 25 items, developed by Jones and Rhodewalt (1982) and adapted into Turkish by Akın (2012). The data was gathered during the 2014/2015 academic year's spring term by a program on the internet. The data was analyzed by mean, standard deviation, t test and ANOVA. The construct validity of the scale used in the study was tested by confirmatory factor analysis conducted by AMOS, and the reliability of the SHS was tested by calculating Cronbach alpha internal consistency coefficient. Results showed that research assistants' self-handicapping tendencies are relatively low, and the demographic variables investigated within the study did not vary their tendencies significantly.

Keywords: Self-Handicapping; Research Assistant; State University; Sabotage Strategies; CFA.

I. GİRİŞ

İnsanlar, yaşamları boyunca hem eğlenceli ve sevindirici hem de bir o kadar tatsız ve zor birçok deneyim yaşar, bu doğrultuda dünyayı algılar ve kendilerini gerçekleştirirler. Bu yaşantılar aracılığıyla, kişiler kendilerine yönelik farklı algılar da geliştirirler.

Bireylerin çoğu için öz-saygısını ve öz-değerini koruyabilme, onların öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Bazı kişiler, öz-saygıyı başarı ya da yetenek ile doğrudan ilişkilendirir ve çevresi tarafından da o şekilde değerlendirildiğini düşünür. O nedenle bu bireyler, başarısızlık durumunda bunun toplumsal açıdan yetersizlik veya yeteneksizlik olarak değerlendirileceğinden kaygılanarak bu durumu mümkün olduğunca dışarı yansıtılmaya ya da başarısızlığı hem kendisi hem de çevresi için rasyonel kılacak stratejilere başvurma girişiminde bulunurlar. Bireylerin, hem kendi öz-saygılarını muhafaza edebilme hem de

çevrelerinin kendisi hakkındaki düşüncelerine şekil verip kontrol edebilme arzusu ile psikolojik anlamda yarattığı bu stratejik girişimler, “kendini sabotaj” olarak nitelendirilmiş ve yurtdışı kaynaklı alanyazında son yıllarda sıklıkla araştırmalara konu olmuştur.

A. Kavramsal çerçeve

İlk olarak Jones ve Berglas (1978) tarafından kavramsallaştırılan “kendini sabotaj” yapısı, özellikle de 2000’li yılların başında araştırmacıların dikkatini çekmiş ve çeşitli açılardan incelenmiştir. Kendini sabotaj, ilk olarak “*bireyin, başarısızlığı dışsallaştırma, başarıyı ise içselleştirme imkânı tanıyan bir eylem ya da performans alanını seçmesi*” olarak ifade edilmiştir (Jones ve Berglas, 1978, s. 406). Arkin ve Baumgardner (1985, s.170) ise kendini sabotajı, “*bir bireyin öz-benliğine yönelen bir tehdidi, aktif bir şekilde performansını etkileyebilecek engelleyici unsurlar arayarak ya da yaratarak bertaraf etme ve böylelikle başarısızlığı için ikna edici nedensel bir açıklama bulma girişimi*” olarak tanımlamıştır (akt. Hirt, McCrea ve Boris, 2003).

İnsanlar bazen başarı elde etmekten vazgeçip, bireysel öz-yeterlik algılarını koruyabilme ya da daha da yükseltebilme güdüsüyle performanslarını engelleyici etmenler yaratma yolunu tercih eder (Jones ve Berglas, 1978). Birey, başarısızlık durumunda, başarısızlığını o engele atfederek dışsallaştıracak, başarılı olduğunda ise tüm engellere ve olumsuzluklara rağmen başarılı olabildiğini söyleyip, başarısının kaynağını içselleştirecektir. Bu şekilde birey hem başarı hem de başarısızlık durumunda kazançlı görünmektedir. Örneğin, sınav akşamı ders çalışmayıp sinemaya gitmeyi tercih eden bir öğrenci, o sınavdan başarısız olduğunda başarısızlığını zekâsı ya da yeteneğindeki herhangi bir kusura değil, ders çalışmamasına bağlayarak düşük performansının kaynağını dışsallaştıracaktır. Ancak, aynı sınavdan başarılı olması durumunda ise bunu çalışmadığı halde başarılı olduğu için keskin zekâsı ya da kuvvetli hafızasına dayandıracak ve başarısının kaynağını içselleştirecektir (Hirt, McCrea ve Boris, 2003, s. 177).

Kendini sabotaj eğilimi alanyazında *davranışsal* ve *sözel* olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Davranışsal kendini sabotaj, bireyin performansını direkt olarak etkiler ve kasıtlı olarak yapılır. Davranışsal sabotajda birey bulunduğu durumu ya da görevini kasıtlı olarak zorlaştırır. Davranışsal sabotaj stratejileri arasında, alkol ve madde kullanımı (Zuckerman ve Tsai, 2005), görevini yerine getirmede yeterince çaba sarf edilmemesi (Hirt ve diğerleri, 2003) ya da görevin ertelenmesi (Akça, 2012; Meyer, 2000) örnek olarak verilebilir. Sözel kendini sabotaj ise kişinin içinde bulunduğu

koşulların ya da ortamın olumsuz ya da yetersiz olduğunu ve bu durumun da başarısızlığına neden olduğunu savunması şeklinde ifade edilmektedir. Sözel sabotaj stratejileri arasında ise hastalık ileri sürülmesi (Hirt vd., 2003), kaygılı ve stresli ruh hali (Leondari ve Gonida, 2007), koşulların yetersiz ya da olumsuz bulunması (Leary ve Shepperd, 1986) ve iş ya da takım arkadaşının yetersiz ya da uyumsuz bulunması (Luginbuhl ve Palmer, 1991) örnek olarak gösterilebilir. Sözel stratejiler, bireyin performansı üzerinde davranışsal sabotaj stratejileri kadar etkili olmamakla beraber her iki strateji şekli de bireyin öz-yeterlik algısı ve benlik saygısını korumaya yönelik kullandığı araçlardır.

Bireylerin kendini sabotaj eğilimlerinin bazı psikolojik yapılar ile aynı yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerinin olduğu ampirik çalışma sonuçlarıyla da belirlenmiştir. Bireylerin kendini sabotaj eğilimi gösterme düzeylerinin, depresyon, endişe, kaygı ve stres (Leondari ve Gonida, 2007; Sahraç, 2011; Zuckerman ve Tsai, 2005) düzeyleri ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu ve depresyon, endişe ve stresin kendini sabotaj eğiliminin önemli birer yordayıcısı olduğu rapor edilmiştir. Kendini sabotaj eğilimi yüksek düzeyde seyreden bireylerin, düşük performans sergileme eğiliminde oldukları (Brown ve Kimble, 2009; Leondari ve Gonida, 2007) ve iş yaşamlarında içsel motivasyonlarının da düştüğü belirlenmiştir (Zuckerman ve Tsai, 2005).

Alanyazın incelendiğinde, kendini sabotajın, benlik saygısı ile yakın ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Bazı çalışmalar (Hirt, Deppe ve Gordon, 1991; Martin ve Brawley, 2002; Mello-Goldner ve Jackson, 1999; Prapavessis ve Grove, 1998; Pulford, Johnson ve Awaida, 2005; Rhodewalt ve Hill, 1995; Thomas ve Gadbois, 2007; Tice ve Baumeister, 1990) benlik saygısı düşük bireylerin kendini sabotaj eğilimlerinin daha yüksek olduğunu rapor ederken, Gündoğdu (2013) bireylerin benlik saygısı düzeyleri istatistiksel analizler ile kontrol edildiğinde kendini sabotaj eğilimlerinin farklılaşmadığını belirlemiştir. Ayrıca, kendini sabotaj eğiliminin değişken benlik saygısı ile arasındaki ilişki de incelenmiştir. Değişken benlik saygısına sahip bireylerin, düşük ya da yüksek benlik saygısı olan bireylere göre daha çok sabotaj eğiliminde oldukları görülmüştür (Newman ve Wadas, 1997; Zuckerman ve Tsai, 2005). Bu durumun ise, benlik saygısı değişken olan bireylerin değerlendirmeci dönütlere karşı daha hassas olmaları ve öz-görüşleriyle daha ilgili olmalarından kaynaklandığı ifade edilmiştir (Kernis, 2005; Kernis, Cornell, Sun, Berry ve Harlow, 1993).

Kendini sabotaj eğiliminin, bireylerin geçmişindeki yaşantılarından etkilenerek ortaya çıktığı varsayımına dayalı olarak yürütülen bazı araştırmalarda anne-baba tutumları derinlemesine incelenmiştir. Want ve Kleitman (2006), bireylerin ortaya koyduğu sabotaj eğilimlerinin çocukluklarındaki anne ilgisi

ile yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir. Yalnız (2014) kendini sabotaj ile anne-baba tutumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkisinin olduğunu belirtirken, demokratik anne-baba tutumlarının kendini sabotaj eğilimini azalttığını ancak koruyucu ve otoriter anne-baba tutumlarının sabotaj eğilimini tetiklediğini rapor etmiştir. Bu bulgunun tersine, Shields (2007) ise otoriter anne-baba tutumunun bireylerin kendini sabotaj eğiliminde bir düşüş sağladığını ifade etmiştir.

Kendini sabotaj eğiliminin, kişilerin hata yapma korkusu ya da sosyal algı kaygısından kaynaklanabileceği görüşünden (Jones ve Berglas, 1978) hareketle, bu yönde de çalışmalar yürütülmüştür. Araştırmalar, bireylerin sabotaj eğilimlerinin mükemmeliyetçilik eğilimleri ile yüksek korelasyonlu olduğunu göstermiştir (Doebler, Schick, Beck ve Astor-Stetson, 2000; Kearns, Forbes ve Gardiner, 2007; Pulford, Johnson ve Awaida, 2005). Ayrıca, sosyal algı kaygısı daha yüksek olanların, düşük olanlara göre daha çok sabotaj eğilimi gösterdikleri belirtilmiştir (Mello-Goldner ve Jackson, 1999; Shepperd ve Arkin, 1989b).

Sabotaj eğiliminin bireysel ve fiziksel özellikler ve bireylerin ruh hali ile de ilişkisi incelenmiştir. Smederevac, Novovic, Milin, Janicic, Pajic ve Biro (2003), kendini daha az çekici bulan bireylerin, daha sık sabotaj eğiliminde olduklarını rapor etmiştir. Savunmacı kötümserlerin ise yine daha çok sabotaj stratejilerine başvurduğu belirlenmiştir (Elliot ve Church, 2003; Martin, Marsh, Williamson ve Debus, 2003). Bireylerin ruh halinin, sabotaj eğilimleri üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar ise ilginç bulgulara ulaşmıştır. Pozitif ruh halinin, bireylerin kendini sabotaj eğilimlerini arttırdığı (Alter ve Forgas, 2007), mutlu insanların başarılı olduklarında içsel yüklemeye eğilimli oldukları, yani başarıyı kendilerine mal ettikleri, ancak başarısızlık durumunda kendilerinde herhangi bir kusur bulmaktan kaçındıkları görülmüştür (Forgas, 1994). Aksine, genel olarak mutsuz insanların başarılı olmaları halinde kendilerine az pay çıkardığı ve başarısız olduklarında bu durumu kendilerine mal ettikleri belirlenmiştir. O nedenle, mutlu bireylerin benlik saygısını koruma isteğinin daha yüksek olduğu ve bunun sonucu olarak da daha sık sabotaj stratejilerine başvurdukları ifade edilmiştir (Forgas, Bower ve Moylan, 1990). Anlı (2011) da psikolojik iyi olma ile kendini sabotaj eğilimi arasında aynı yönlü doğrusal bir ilişki olduğunu rapor etmiştir. Zuckerman ve Tsai (2005) ise tam tersine bireylerin ruh hali olumsuz olduğunda kendini sabotaj eğilimlerinin arttığını belirtmiştir. Benzer şekilde, adet öncesi sendromu yaşayan kadınların bu dönemde yaşadıkları düzensiz ruh hali dahil olmak üzere tüm semptomlarını, kendini sabotaj eğilimlerine aracı olarak kullandıkları da bildirilmiştir (Mello-Goldner ve Jackson, 1999).

Akça (2012) ve Meyer (2000) akademik açıdan kendini sabotaj eğiliminde olan kişilerin aynı zamanda akademik erteleme davranışı da gösterdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, çeşitli araştırma bulguları kendini sabotaj eğilimi yüksek olan bireylerin, düşük akademik performans ortaya koyduğunu göstermiştir (Akça, 2012; Garcia, 1995; Midgley, Arunkumar ve Urđan, 1996; Midgley ve Urđan, 2001; Rhodewalt ve Hill, 1995; Rhodewalt ve Davison, 1986; Schwinger, Wirthwein, Lemmer ve Steinmayr, 2014; Urđan ve Midgley, 2001). Chorba, Was ve Isaacson (2012) akademik kimlik gelişimi ile akademik başarının aynı yönlü bir ilişkisinin olduğunu ve akademik başarısı düşük kişilerin daha sık kendini sabotaj eğilimi gösterdiklerini rapor etmiştir. Bu bulgulara paralel şekilde, Mamaril, Usher ve Coyle (2013) kendini sabotaj eğiliminin matematik başarısı ile ters yönlü korelasyonuna dikkat çekerken, Shields (2007) sabotaj eğiliminin öğrencilerin genel not ortalaması ile ters yönlü ilişkisini ortaya koymuştur. Sabotaj eğiliminin, kontrol odağı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar, eğilimin içsel (Akın, 2011) ve akademik kontrol odağı (Akça, 2012) ile ilişkisine işaret etmiştir. Bunun yanısıra, düşük öz-yeterlik algısının kendini sabotaj eğilimini arttırdığı da rapor edilmiştir (Mamaril, Usher ve Coyle, 2013; Pulford, Johnson ve Awaida, 2005).

A. Araştırmanın Amacı

Bireylerin kendini sabotaj eğilimlerinin hem insan psikolojisi hem de örgüt yaşamına ilişkin önemli doğurguları olduğu görülmektedir. O nedenle, bu çalışma kapsamında akademik hayatın hem genç hem de tamamlayıcı aktörleri olarak araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Türkiye kaynaklı çalışmalar incelendiğinde, kendini sabotaj eğilimini konu alan yalnızca birkaç ampirik araştırma ve bitirilmiş üç tez çalışması olduğu görülmüştür (Akın, 2013; Anlı, 2011; Yalnız, 2014). İncelemeler esnasında ise araştırma görevlilerine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu kapsamda, araştırmanın ulusal literatürdeki boşluğun giderilmesine katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda, araştırmanın problem cümlesi 'Katılımcı araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimleri ne düzeydedir?' şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise (1) Katılımcıların kendini sabotaj eğilimleri cinsiyet değişkenine göre fark göstermekte midir?, (2) Katılımcıların kendini sabotaj eğilimleri medeni durum değişkenine göre fark göstermekte midir?, (3) Katılımcıların kendini sabotaj eğilimleri kıdem değişkenine göre fark göstermekte midir? ve (4) Katılımcıların kendini sabotaj eğilimleri kadro durumu değişkenine göre fark göstermekte midir? olarak düzenlenmiştir.

II. YÖNTEM

Çalışmada, nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve bu doğrultuda nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

A. Katılımcılar

Araştırma kapsamında internet ortamında bir yazılım üzerinde hazırlanan ölçek formları, İstanbul ve Ankara’da görev yapmakta olan tüm araştırma görevlilerine e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Araştırmaya, 239 kadın ve 169 erkek olmak üzere toplamda 408 araştırma görevlisi katılım göstermiştir. Katılımcılar, medeni durumlarına göre incelendiğinde, 145 (% 35,5)’inin evli ve kalan 263 (% 64,5)’ünün ise bekâr olduğu görülmüştür. Araştırma görevlilerinin büyük çoğunluğunun (% 79,2) 1 ila 5 yıl arasında akademi tecrübesine sahipken, 85 (% 20,8)’inin ise 6 ve üzeri yıllık bir kıdeme sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma görevlilerinin görev yapmakta oldukları ya da tabi oldukları kadro durumları dikkate alındığında ise % 26 (n=106)’sının 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 33. maddesinin a bendine göre istihdam edildiği, % 30,4 (n=124)’ünün aynı kanunun 50. maddesinin d bendine göre, % 6,9 (n=28)’unun 35. maddesine göre çalıştığı ve % 36,8 (n=150)’ünün ise ÖYP (Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı) kapsamında görev yaptığı belirlenmiştir. En çok katılımcının ÖYP dahilinde istihdam edildiği görülmüştür.

B. Veri toplama aracı

Araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Jones ve Rhodewalt (1982) tarafından geliştirilen “Kendini Sabotaj Ölçeği-KSÖ” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Akın (2012) tarafından yürütülmüştür. Ölçek, tek boyutta toplanan 25 maddeden oluşmaktadır. KSÖ, 6’lı Likert tipi bir veri toplama aracı olup madde seçenekleri “hiç katılmıyorum (1)” ile “tamamen katılıyorum (6)” arasında değişmektedir. Katılımcılar, ölçekten toplamda en düşük 25 puan ve en yüksek 150 puan alabilmektedirler. Elde edilen puanların karşılaştırmalı olarak yorumlanabilmesi amacıyla ölçeğin toplam puanı madde sayısına bölünerek 6’lı derecelendirme puanlarına dönüştürülmüştür. Ölçekten alınan düşük puanlar, katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin düşük olduğuna işaret ederken, ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin kendini sabotaj düzeylerinin yüksek seviyelerde izlediğini göstermektedir. KSÖ’de yer alan 8 madde ters kodlanmaktadır. Ölçekteki ters kodlanan maddelere örnek olarak, “Ne olursa olsun, her zaman elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışırım” verilebilir. Ölçekteki diğer maddelere örnek olarak ise “Birçok insana göre daha keyifsizim”, “Şu andaki küçük zevkleri, gelecekteki büyük zevklere tercih

ederim” ve “*Bir sınava girmeden önce kendimi son derece kaygılı hissedirim*” gösterilebilir. KSÖ'nün orijinal Cronbach alfa değeri .79 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı için bu araştırma kapsamında da Cronbach alfa değeri hesaplanmış ve .805 olarak bulunmuştur. Büyükoztürk (2011), .70 ve üzeri Cronbach alfa değerinin ölçeğin güvenilirliği için yeterli olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin tek boyutlu yapısı, AMOS programının (Arbuckle, 2006) 23.0 sürümünde uygulanan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile sınanmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir; [$\chi^2 = 1241,20$; $df = 275$; $\chi^2/df = 4,51$; $sRMR = .083$; $RMSEA = .093$; $AGFI = .77$; $GFI = .80$; $NFI = .69$; $CFI = .75$; $IFI = .75$]. Uyum indeksleri incelendiğinde değerlerin kabul edilebilir sınırların altında kaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, DFA sonucunda sunulan modifikasyon önerileri değerlendirilmiş, madde 21 ile madde 22, sonrasında madde 7 ile madde 10 arasında modifikasyon önerileri dikkate alınmıştır. DFA sonucunda, ölçeğin uyum indeksleri ise [$\chi^2 = 985,95$; $df = 273$; $\chi^2/df = 3,61$, $RMSEA = 0,08$, $RMR = 0,078$, $GFI = 0,84$, $NFI = 0,74$, $CFI = 0,80$, $IFI = 0,80$, $AGFI = 0,81$] olarak hesaplanmıştır. RMSEA (Yaklaşık hataların ortalama karekökü) değerinin 0,8'in altında olmasının iyi uyuma ve 0,5'in altında olmasının ise çok iyi uyuma işaret ettiği rapor edilmiştir (Hu ve Bentler, 1999). Ayrıca ki-karenin serbestlik derecesine oranının ise 5,00'dan küçük olması gerekmektedir (Kline, 2005). Bu referanslara paralel olarak, KSÖ'nün tek boyutlu yapısının DFA ile test edilip doğrulandığını söyleyebiliriz. O halde, çalışma kapsamında kullanılan KSÖ, bireylerin kendini sabotaj düzeylerini ölçmek üzere yeterli düzeyde güvenilir ve geçerli bir veri toplama aracıdır.

C. Verilerin analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, ilk olarak ön incelemeye tabi tutulmuş ve veri dağılımı, homojenlik ve uç değerler açısından incelenmiştir. Veri setinde herhangi bir sorun ile karşılaşmadığı için uygun istatistiki analizlere geçilmiştir. Katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin, cinsiyet, medeni durum ve kıdem gibi iki alt grubu bulunan değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı *t* testi ile analiz edilmiştir. Araştırma görevlilerinin, üç ya da daha fazla alt grubu olan “kadro durumuna” göre kendini sabotaj düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Yürütülen ANOVA ile ortaya çıkan farkların hangi alt gruplar arasında olduğunun tespit edilmesinde ise post hoc testlerinden LSD'den yararlanılmıştır. Bu hesaplamaların tümü, IBM SPSS programının 18.0 sürümünde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma dahilinde faydalanılan ölçeğin yapı geçerliği IBM AMOS yazılımının 23.0 sürümü ile yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin

güvenirliğinin belirlenmesi için ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

III. BULGULAR

Çalışma kapsamında öncelikle, katılımcıların genel olarak kendini sabotaj düzeyleri incelenmiştir. Araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeyleri Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Kendini Sabotaj Eğilimlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları

Ölçek	Ortalama	Standart sapma
Kendini Sabotaj	2,940	,603

Tablo 1’den de görüldüğü gibi araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeylerinin ortalaması 2,940’tır. Buna göre katılımcı araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimleri görece düşük düzeydedir. Araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerine ilişkin ifade ettikleri görüşlere göre ortalama değeri en yüksek olan maddeler, “*Daha fazla çalışsaydım daha iyisini yapardım.*” (=4,60) ve “*Belki bir gün kendimi tamamen toparlayabilirim.*” (=3,90) olmuştur. Ortalama değeri en düşük olan ölçek maddeleri ise “*Mantıklı düşünmemi ve doğru şeyler yapmamı engelleyecek herhangi bir uyuşturucu veya ilaç almayı tercih etmem.*” (=1,48) ve “*Ne olursa olsun her zaman elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışırım.*” (=1,79) şeklinde ifade edilen maddeler olmuştur.

Katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan farklılaşıp farklılaşmadığı ise yapılan *t* testi ile ortaya konulmuştur. *t* testi sonuçları Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Kendini Sabotaj Eğilimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre *t* testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	Sayı	Ort	Ss	Sd	t	p
Cinsiyet	Kadın	239	2,989	,593	406	-1,955	,51
	Erkek	169	2,872	,612			

$p > .05$

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin cinsiyet ($t_{(406)} = -1,955$, $p > .05$) değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu kadın ve erkek araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin benzer düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Araştırma görevlilerinin, kendini sabotaj düzeylerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için *t* testi yapılmıştır. *t* testi sonuçlarına Tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Kendini Sabotaj Eğilimlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre *t* testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	Sayı	Ort	Ss	Sd	<i>t</i>	<i>p</i>
Medeni Durum	Evli	145	2,868	,599	406	1,815	,070
	Bekâr	263	2,981	,602			

$p > .05$

Tablo 3 incelendiğinde araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeylerinin medeni durum ($t_{(406)} = 1,815$, $p > .05$) değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Buna göre hem evli hem de bekâr araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimleri benzer düzeydedir. Katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin, üniversite düzeyindeki hizmet yılı değişkenine göre istatistiksel olarak herhangi bir fark gösterip göstermediği *t* testi ile belirlenmiştir. Yürütülen *t* testi sonuçları Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Kendini Sabotaj Eğilimlerinin Hizmet Yılı Değişkenine Göre *t* testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	Sayı	Ort	Ss	Sd	<i>t</i>	<i>p</i>
Hizmet Yılı	1-5 yıl	323	2,912	,589	406	-1,920	,056
	6 yıl ve üzeri	85	3,052	,646			

$p > .05$

Tablo 4'ten de izlenebileceği gibi araştırma görevlilerinin kendini sabotaj düzeylerinin hizmet yılı ($t_{(406)} = ,056$, $p > .05$) değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ancak 6 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip olan araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin ortalaması daha düşük hizmet süresine sahip olan meslektaşlarından daha yüksektir.

Araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin istihdam edildikleri kadro durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Kendini Sabotaj Eğilimlerinin Kadro Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Değiş.	Grp.	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	Sd	Kar. Ort.	F	p	Fark
Kadro Dur.	33a	Gruplararası	2,25	3	,751	2,083	,10	-
	50d	Gruplarıçi	145,68	404	,361			
	35	Toplam	147,94	407				
	ÖYP							

$p > .05$

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan araştırma görevlilerinin, kendini sabotaj eğilimlerinin, hâlihazırda istihdam edildikleri kadro durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($F_{(3-404)} = 2,083, p > .05$). Araştırma görevlilerinin çalıştıkları kadronun kendini sabotaj eğilimlerinde herhangi bir farklılığa yol açmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların istihdam edildikleri kadro ne olursa olsun kendini sabotaj eğilimlerinin benzer düzeyde gerçekleştiği analizler ile ortaya konulmuştur.

IV. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma kapsamında araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimleri ve bu eğilimlerinin cinsiyet, medeni durum, kıdem ve kadro durumu gibi demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın ilk bulgusu, katılımcıların kendini sabotaj eğilimlerinin görece düşük olmasıdır. Alanyazındaki bazı çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir (Akça, 2012; Anlı, 2011; Gündoğdu, 2013; Mamaril, Usher ve Coyle, 2013). Kendini sabotaj eğiliminde olan bireylerin çoğunlukla negatif kişilik özelliklerine sahip olduğu ve uyumsuz davranışlar sergilediği, bu durumu örgüt yaşamına da yansıtmak suretiyle örgüt yaşamının kalitesini hem çalışanlar hem de örgütü oluşturan tüm unsurlar açısından etkileyebileceği düşünülürse, bu bulgunun geleceğin bilim dünyasına şekil verme potansiyeli olan araştırma görevlileri için olumlu bir sonuç olduğu söylenebilir.

Bir diğer bulgu ise katılımcıların sabotaj eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşmamasıdır. Kadın araştırma görevlilerinin erkek katılımcılara göre kendini sabotaj puan ortalamaları görece daha yüksek olmasına rağmen istatistiksel açıdan bu anlamlı değildir. Alanyazın incelendiğinde erkeklerin sabotaj eğilimlerinin çoğunlukla kadınlara göre daha yüksek düzeyde gerçekleştiği rapor edilmiştir (Anlı, 2011; Eblin, 2009; Harris ve Snyder, 1986; Hirt, McCrea ve Boris, 2003; Hobden, 1997; Jones ve Berglas, 1978; Kimble, Kimble ve Croy, 1998; McCrea ve Hirt, 2008; Rhodewalt ve Hill, 1995).

Araştırmalar, erkeklerin akademik yeteneklerini ortaya koymaları gereken görevleri gerçekleştirirken sabotaj stratejilerine daha sık başvurduklarını, kadınların ise sosyal yönlerini işe koşmaları gereken durumlarda kendilerini sabotaj eğiliminde olduklarını göstermiştir (Dietrich, 1995).

Katılımcıların sabotaj eğilimleri medeni durumlarına göre de farklılaşmamaktadır. Sosyal destek kuramı çerçevesinde düşünüldüğünde, bireyin çevresinden edindiği sosyal ve psikolojik destek, tutum ve davranışları üzerinde belirleyici olmaktadır. Kişinin kendisinde veya sosyal destek sağladığı çevresinde meydana gelen değişimler, kişinin destek algısında da değişimlere neden olabilmektedir. O nedenle, evli araştırma görevlilerinin bekâr olanlara göre sosyal destek algısının daha yüksek düzeyde gerçekleşmesi ve bunun bir sonucu olarak da kendini sabotaj stratejilerine daha nadir ya da hiç başvurmamaları beklenilebilir. Ancak, bu araştırma kapsamında evli ve bekâr katılımcıların kendini sabotaj eğilimlerinin benzer düzeyde olduğu görülmüştür.

Katılımcıların, istihdamlarına esas teşkil eden 2547 sayılı YÖK Kanunu'nun ilgili madde ve bentlerine göre kendini sabotaj eğilimlerinin de farklılaşmadığı görülmüştür. Kadro durumu 50/d uyarınca istihdam edilen araştırma görevlilerine göre daha uzun vadeli ve daha sağlam olan 33/a, 35. madde ve ÖYP kapsamında görev yapan araştırma görevlilerinin sabotaj eğilimlerinin bu farktan dolayı daha sık gerçekleşmesi beklenilebilir. Ancak, araştırma bulguları katılımcıların kadro durumlarındaki farklılığın kendini sabotaj eğilimlerinde bir farklılığa yol açmadığını göstermiştir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, bu çalışmaya İstanbul ve Ankara'da farklı örgütsel kültür ve iklime sahip devlet üniversitelerinde farklı şekilde istihdam edilmekte olan araştırma görevlileri katılmıştır. Çalışma sonuçlarından yola çıkılarak bazı önerilerde bulunulabilir. İlk olarak, araştırma örnekleme ya da çalışma grubunun farklı şehirlerden toplanacak veriler ile de desteklenerek sonuçların genellenebilirliği arttırılabilir. Vakıf üniversitelerinde görev yapan araştırma görevlileri de araştırmaya dahil edilip devlet ve vakıf üniversiteleri arasında bir karşılaştırmaya gidilebilir.

Kendini sabotaj yapısı, son birkaç yıl içerisinde yürütülen az sayıda çalışma ile Türkiye kaynaklı alanyazında kendine yer bulabilmiştir. Bireysel ve örgütsel yansımaları düşünüldüğünde, bu yapının farklı psikolojik yapılar ile ilişkisi detaylı şekilde incelenebilir. Araştırmalar, bu çalışmada olduğu gibi nicel desenlenebileceği gibi nitel ve nicel veri kaynaklarının harmanlandığı karma (mixed type) yöntemlerden de yararlanılarak muhtemel ilişkiler derinlemesine incelenebilir.

KAYNAKLAR

- AKÇA, F. (2012). An investigation into the self-handicapping behaviors of undergraduates in terms of academic procrastination, the locus of control and academic success. *Journal of Education and Learning*, 1(2), 288-298. doi: 10.5539/jel.v1n2p288
- AKIN, A. (2011). Academic locus of control and self-handicapping. *Procedia, Social and Behavioral Sciences*, 30, 812-816.
- AKIN, A. (2012). Kendini sabotaj ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(164), 176-187.
- ALTER, A. L., & Forgas, J. P. (2007). On being happy but fearing failure: The effects of mood on self-handicapping strategies. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 947-954. doi: 10.1016/j.jesp.2006.07.009
- ANLI, G. (2011). Kendini sabotaj ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- ARBUCKLE, J. L. (2006). *AMOS 7.0 User's guide*. Chicago: SPSS.
- BROWN, C. M., & Kimble, C. E. (2009). Personal, interpersonal, and situational influences on behavioral self-handicapping. *The Journal of Social Psychology*, 149(6), 609-626.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (14.baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- CHORBA, K., Was, C. A., & Isaacson, R. M. (2012). Individual differences in academic identity and self-handicapping in undergraduate college students. *Individual Differences Research*, 10(2), 60-68.
- DIETRICH, D. (1995). Gender differences in self-handicapping: Regardless of academic or social competence implications. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 23(4), 403-410.
- DOEBLER, T. C., Schick, C., Beck, B. L., & Astor-Stetson, E. (2000). Ego protection: The effects perfectionism and gender on acquired and claimed self-handicapping and self-esteem. *College Student Journal*, 34(4).
- EBLIN, J. J. (2009). Gender differences in claimed self-handicapping: The role of group status and effort prime (Unpublished senior honors thesis). The Ohio State University: Ohio, USA.
- ELLIOT, A. J., & Church, M. A. (2003). A motivational analysis of defensive pessimism and self-handicapping. *Journal of Personality*, 71(3), 369-396.
- FORGAS, J. P. (1994). Sad and guilty? Affective influences on explanations of conflict episodes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 56-68.
- FORGAS, J. P., Bower, G. H., & Moylan, S. J. (1990). Praise or blame? Mood effects on attribution for success or failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 809-819.
- GARCIA, T. (1995). The role of motivational strategies in self-regulated learning. *New Directions in Teaching and Learning*, 63, 29-42.
- GÜNDOĞDU, R. (2013). Investigation of self-handicapping tendencies of teacher candidates according to demographic variables by controlling self-esteem scores. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish and Turkic*, 8(3), 263-277.

- HARRIS, R. N., & Snyder, C. R. (1986). The role of uncertain self-esteem in self-handicapping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 451-458.
- HIRT, E. R., Deppe, R. K., & Gordon, L. J. (1991). Self-reported versus behavioral self-handicapping: Empirical evidence for a theoretical distinction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(6), 981-991.
- HIRT, E. R., McCrea, S. M., & Boris, H. I. (2003). "I know you self-handicapped last exam": Gender differences in reactions to self-handicapping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 177-193. doi: 10.1037/0022-3514.84.1.177
- HOBDEN, K. L. (1997). Behavioral versus claimed self-handicapping: Underlying motivations and attributions following failure (Unpublished doctoral dissertation). University of Toronto, Canada.
- HU, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. doi: 10.1080/10705519909540118
- JONES, E. E., & Berglas, S. (1978). Control of attributions about the self through self-handicapping strategies: The appeal of alcohol and the role of underachievement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4(2), 200-206.
- JONES, E. E., & Rhodewalt, F. (1982). The-self handicapping scale. (Available from Frederick Rhodewalt, Dept. of Psychology, University of Utah, Salt Lke City, UT 84112).
- KEARNS, H., Forbes, A., & Gardiner, M. (2007). A cognitive behavioral coaching intervention for the treatment of perfectionism and self-handicapping in a non-clinical population. *Behavior Change*, 24(3), 157-172.
- KERNIS, M. H. (2005). Measuring self-esteem in context: The importance of stability of self-esteem in psychological functioning. *Journal of Personality*, 73, 1-37.
- KERNIS, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A. J., & Harlow, T. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1190-1204.
- KIMBLE, C. E., Kimble, E. A., & Croy, N. A. (1998). Development of self-handicapping tendencies. *The Journal of Social Psychology*, 138(4), 524-534.
- KLIN, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- LEARY, M. R., & Shepperd, J. A. (1986). Behavioral self-handicaps versus self-reported self-handicaps: A conceptual note. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1265-1268.
- LEONDARI, A., & Gonida, E. (2007). Predicting academic self-handicapping in different age groups: The role of personal achievement goals and social goals. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 595-611.
- LUGINBUHL, J., & Palmer, R. (1991). Impression management aspects of self-handicapping: Positive and negative effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 655-662.
- MAMARIL, N. A., Usher, E. L., & Coyle, B. A. (2013). Academic self-handicapping and self-efficacy as predictors of mathematics achievement of African American middle school students. *P20 Motivation and Learning Lab, University of Kentucky, College of Education, Kentucky, USA*.
- MARTIN, K. A., & Brawley, L. R. (2002). Self-handicapping in physical achievement settings: The contributions of self-esteem and self-efficacy. *Self and Identity*, 1(4), 337-351. doi: 10.1080/15298860290106814

- MARTIN, A. J., Marsh, H. W., Williamson, A., & Debus, R. L. (2003). Self-handicapping, defensive pessimism, and goal orientation: A qualitative study of university students. *Journal of Educational Psychology, 95*(3), 617-628.
- MCCREA, S. M., & Hirt, E. R. (2008). She works hard for the money: Valuing effort underlies gender differences in behavioral self-handicapping. *Journal of Experimental and Social Psychology, 44*(2), 292-311. doi: 10.1016/j.jesp.2007.05.006
- MELLO-GOLDNER, D., & Jackson, J. (1999). Premenstrual syndrome (PMS) as a self-handicapping strategy among college women. *Journal of Social Behavior and Personality, 14*(4), 657-669.
- MEYER, C. L. (2000). Academic procrastination and self-handicapping: Gender differences in response to non-contingent feedback. *Journal of Social Behavior and Personality, 15*(5), 87-102.
- MIDGLEY, C., Arunkumar, R., & Urdan, T. C. (1996). "If I don't do well tomorrow there's a reason": Predictors of adolescents' use of academic self-handicapping strategies. *Journal of Educational Psychology, 88*(3), 423-434.
- MIDGLEY, C., & Urdan, T. (2001). Academic self-handicapping and achievement goals: a further examination. *Contemporary Educational Psychology, 26*, 61-75. doi:10.1006/ceps.2000.1041
- NEWMAN, L. S., & Wadas, R. F. (1997). When stakes are higher: Self-esteem instability and self-handicapping. *Journal of Social Behavior and Personality, 12*(1), 217-232.
- PRAPAVESSIS, H., & Grove, R. (1998). Self-handicapping and self-esteem. *Journal of Applied Sport Psychology, 10*(2), 175-184. doi: 10.1080/10413209808406386
- PULFORD, B. D., Johnson, A., & Awaida, M. (2005). A cross-cultural study of predictors of self-handicapping in university students. *Personality and Individual Differences, 39*, 727-737.
- RHODEWALT, F., & Davison, J., Jr. (1986). Self-handicapping and subsequent performance: Role of outcome valence and attributional certainty. *Basic and Applied Social Psychology, 7*, 307-323.
- RHODEWALT, F., & Hill, K. (1995). Self-handicapping in the classroom: The effects of claimed self-handicaps on responses to academic failure. *Basic and Applied Social Psychology, 16*(4), 397-416.
- SAHRANÇ, Ü. (2011). An investigation of the relationships between self-handicapping and depression, anxiety, and stress. *IOJES, 3*(2), 526-540.
- SCHWINGER, M., Wirthwein, L., Lemmer, G., & Steinmayr, R. (2014). Academic self-handicapping and achievement: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology, 106*(3), 744-761.
- SHEPPARD, J. A., & Arkin, R. M. (1989a). Determinants of self-handicapping: Task importance and the effects of preexisting handicaps on self-generated handicaps. *Personality and Social Psychology Bulletin, 15*, 101-112.
- SHEPPARD, J. A., & Arkin, R. M. (1989b). Self-handicapping: The moderating roles of public self-consciousness and task importance. *Personality and Social Psychology Bulletin, 15*, 252-265.
- SHIELDS, C. D. (2007). The relationship between goal orientation, parenting style and self-handicapping in adolescents (Unpublished doctoral dissertation). University of Alabama, Alabama, USA.
- SMEDEREVAC, S., Novovic, Z., Milin, P., Janicic, B., Pajic, D., & Biro, M. (2003). Tendency to self-handicapping in the situation of expected failure. *Psihologija, 36*(1-2), 39-58.

- THOMAS, C. R., & Gadbois, S. A. (2007). Academic self-handicapping: The role of self-concept clarity and students' learning strategies. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 101-119.
- TICE, D. M., & Baumeister, R. F. (1990). Self-esteem, self-handicapping, and self-presentation: The strategy of inadequate practice. *Journal of Personality*, 58(2), 443-464. doi: 10.1111/j.1467-6494.1990.tb00237.x
- URDAN, T., & Midgley, C. (2001). Academic self-handicapping: What we know, what more there is to learn. *Educational Psychology Review*, 13(2), 115-138.
- WANT, J., & Kleitman, S. (2006). Imposter phenomenon and self-handicapping: Links with parenting styles and self-confidence. *Personality and Individual Differences*, 40, 961-971.
- YALNIZ, A. (2014). Algılanan anne-baba tutumları, kendini sabotaj ve öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- ZUCKERMAN, M., & Tsai, F. F. (2005). Costs of self-handicapping. *Journal of Personality*, 73(2), 411-442. doi: 10.1111/j.1467-6494.2005.00314.x